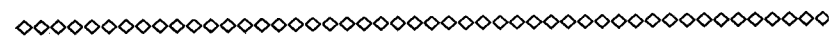

autogiroen ned til et tjern noen hundre meter lavere. Tenk å slippe strabasene med 700 m. oppstigning. Det er bare bestefar, stakkar, som snakker om den gang en gikk flere mils turer og svettet og slet. Det er bent frem naivt når han sier at det var meget sundere og morsommere med skiløpning på den måten. Han kan ikke forstå tidens ungdom som må bile ut i terrenget for å gå på ski. Skiheiser og autogiroer er for ham tekniske utfordringer til den menneskelige fysikk. Men så er han jo gammel også, da. . . . Skiene spennes på og på strykende føre bærer det nedover mot flyet som alt er landet på tjernet og venter med sin varme cabbn og nisten. Underveis får de et par kraftige utforkjøringer, hvor skiteknikken nok må være i orden, om de vil komme helskinnet ned. Som avslutning tar de noen lange, slake slalåmsvinger og stopper ved sin lille, moderne «hytte». Her kobles kaffekoker og brødrister til motoren, og Hansen og frue synes virkelig at de har fortjent en bedre lunsj nå. Vakkere omgivelser skal en lete lenge etter. Rundt dem ligger Trollheimens hvite topper og lyser i solen.

Det er varmt i denne fjellgryten de har valgt å legge turen til denne gang. Et rent ønskested å koble av fra hverdagens enerverende jag. . . . Etter at de har installert seg i flyet igjen, tar de en snartur innover Trollheimens stolte fjellverden og svinger så fremover mot Gjevilvatnet. Her får fru Hansen den idé at de skal «gå på visitt» til noen venner som har en hytte herinne. Fruen tar radio-telefonen når de befinner seg over hytta og får hurtig forbindelse. «Hei på deg, Annikken.» — «Å, er det dere som surrer over hodene på oss. Kom ned da vel og kikk innom,» sier fru Hansens venninne med sin mest innsmigrende stemme. . . . Besøket trakk ut over middag, men etter kaffen sier gjestene at nå må de gi seg på hjemvei, for klokken er 17, og kl. 20 skal de være i et større selskap. De synes derfor at det er godt med litt god tid. . . . Takket være den nye oppfinnelsen av atomampullen som ved en sindrig anordning skyves inn i jetmotorens forbrenningskammer, kan autogiroen straks løfte seg fra bakken. De 12 kuldegradene generer ingenting og etter en flott sving over hytta med mange vink til farvel, tar flyet veien over øst-Trollheimen og nordover til byen, hvor lysene alt tar til å blinke i den vakre vårkveld.

SKITUR MED LOKALHISTORISK INNSLAG

Av Leif Halse

Du våkner om morgenen og slår gardinet fra vinduet. Solskinnet flommer inn i rommet og får deg til å knipe øynene sammen mot det sterke lyset. Ute ligger nysnøen Blenda-hvit og lokker som en god reklame og ber deg komme ut. Og hvorfor ikke? I slikt vær er det hardt å sitte inne, og du finner snart ut at på en slik dag blir det vanskelig å få gjort noe skikkelig arbeid. Og en skitur vil gjøre godt både for kropp og sjel.

Startstedet er Hommelvik, og løypa går over Marka-jalene i retning Nesset. Du tar deg over elva — Homla elv, trækker opp noen bratte bakker, og så har du en hyggelig veg under skiene — Høyby-vegen. Det har snødd om natta, og vegen er dekt med to-tre tommer nysnø. Først er førsteklasses — silkeføre, og laus-snøen sildrer langs skiene med en egen vennlig og fortrolig lyd og setter deg i godlag. Og før du vet ordet av det går du og nynner — det låter kanskje ikke så vakkert, men det gjør ingen ting. Du er alene i skogen, så bare syng ut!

En gammeldags og trivelig veg, denne Høyby-vegen — ikke flat og tråbein og ensformig, men krocket og svinget og full av overraskelser og muntre påfunn: Der hufser den på seg opp gjennom ei steinet kleiv, runder en bergnase og svinger bort under en bratt bakke. Høgt oppe på bakken kommer et husmøne til syne. Det er stua i Kolbotten — en gammel plass under gården Karlslyst. Pussig med denne stuegavlen opp mot brattli og blå himmel. Det er som

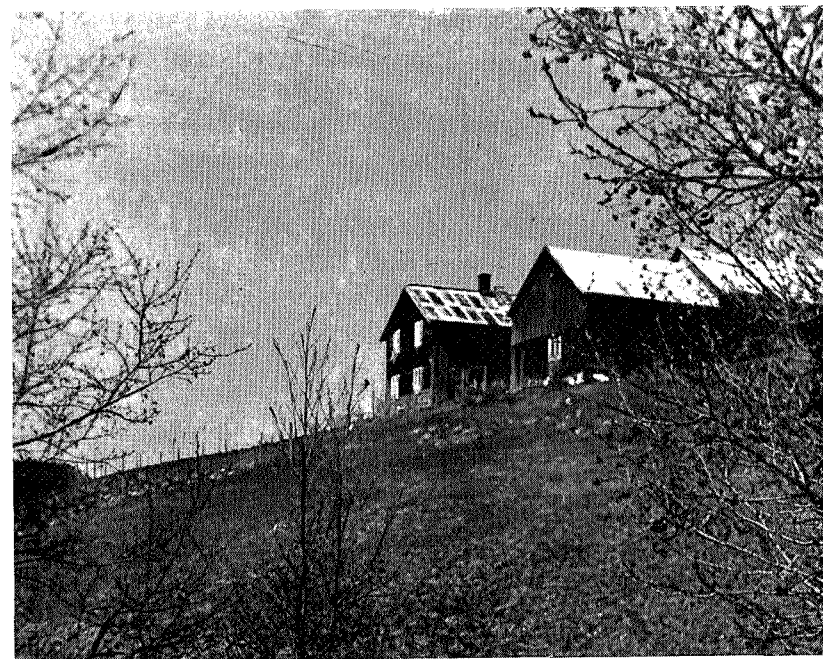
Høybyveien

Kåre Halse

om stua har krabbet helt fram på bakkekanten for å få bedre utsikt, og et vindu oppunder mønet speider nedover skråningen og holder øye med vegen og alt det som der hender.

Vegen henger som et smalt spor i den bratte bakken, følger hver buktning i terrenget og når fram til en bekkedal. Ei klopp fører over bekken, og på andre sida av kloppa står et par gamle grindstolper. Her sto ei grind som bom og stengsel for geit og sau og ku, som stirret med sultne øyne inn på de grønne bakkene og de gulnende akerlappene i Kolbotten.

Opp fra grinda går ei bratt kleiv, gjør en sving opp mot bakketoppen, og så går vegen over lange skogmoer innover mot Høybygrenda. Vegen følger bekken — Høyby-bekken, en krocket kar som leiter seg fram i lågeste lendet. Nå ligger bekken gjømt under is og snø, og et skispor følger bekkefaret, smyger under snøtunge utover-

Kolbotn, Hommelvik

Kåre Halse

hengende grener og blir borte der bekken gjør en tverrsving. Her er spor etter hare og rev, og høgt oppe i ei gran sitter et ekorn og smatter og kiker ned på deg med små svarte knappenåls-øyne.

Det er helt stille i lufta, og snøen henger i trærne og får deg til å minnes en strofe fra en sang — om «grønne gran med pudret hår». Ja, slik sang de i gamle dager. I vår tid syns vi ikke at et slikt bilde er særlig vellykket. Vi sier heller at grana står med snø i skjegget og syns at det låter bedre.

Tett innpå vegen reiser noen bratte hamrer seg opp fra mo og bakker. I kløfter og på smale avsatser gror noen magre furutrær. De kløner seg fast i berget og vokser av gråstein og ingenting. I ufser og bratte vegger henger istapper. De er lange og velvoksne og har en underlig gulgrønn farge og minner om vinter-dekorasjoner til en barneforestilling på teatret.

Småfugl kvitrer i trærne, men det er ingen styrke i sangen — ingen vårjubel. Plutselig skjærer en mørk og kald horn tone gjennom den stillferdige fuglesangen. Det låter så sterkt og nært at du stopper opp. Lyden kommer fra de bratte hamrene nord for vegen — det er en hubro som sitter der og blåser i nebbet — en berggul, som bygdefolket kaller den. Gang på gang lyder det kalde horns signalet. Så hender noe uventet: nede fra Hommelvik svarer en fabrikk-sirene. Den starter i samme dype toneleie som berggulen, men tonen stiger og stiger og ender i et langtrukket hyl. Så blir det stille — lenge. Vil berggulen svare? En god stund sitter den og tenker seg om. Så kommer et enkelt støt i nebbet. Berggulen ville ha det siste ord.

Med ett oppdager du at du er ikke alene. Du har fått en kamerat — en liten lurv av en hund av ubestemmelig farge og rase. Grunnlaget har nok vært en dyrehund, men noen lange rødbrune hår i halen og ragget forteller at en skotsk sauehund har gjestet stamtreet, og det strie, lyse og tette hårlaget i baken gir deg en mistanke om at en samojed har vært nærgående mot lurvens mor. Din nye kamerat veiver vennlig med halen til hilsen, og du svarer goddag og sjøl takk for sist, og så slår dere følge innerter moene. Men best det er styrter lurven av vegen, basker gjennom laus-snøen og stanser ved en gran. Der setter den i gang med å gjø så det gjaller i hamrene. På en gren oppe i grana sitter et ekorn og stirrer ned på lurvehunden med runde øyne.

Høyby-moene er lange, men skiene glir lett og villig, og snøen sildrer like vennlig omkring brett og bindinger. Du liker deg og kjenner tydelig at det er godt å være for deg sjøl noen timer — at det er godt å være menneske.

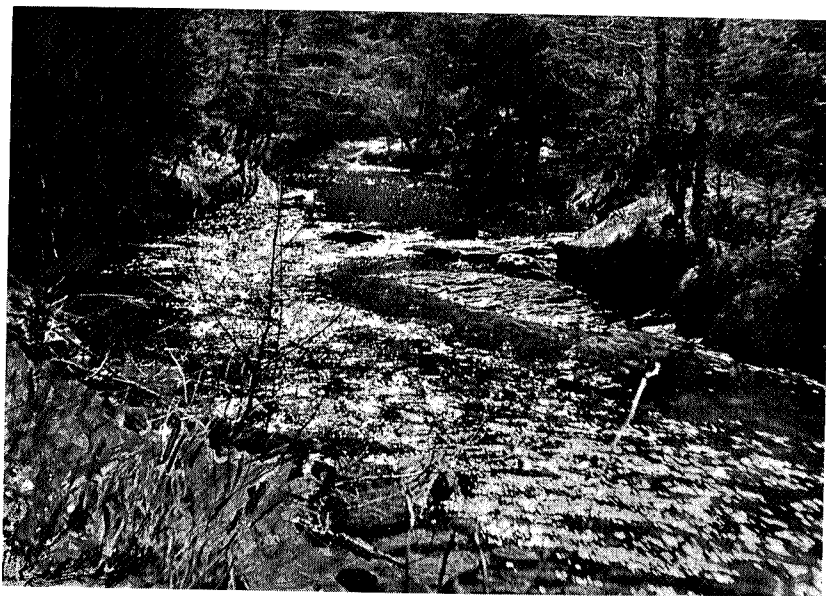
Oppe i skogen slutt, og e iåpen slette ligger foran deg — det er som om gran og older er blitt enige om at nå går vi ikke lenger. En rund bakke skyter til værs fra sletta. Du bauter opp bakken og stanser oppe på toppen. Foran deg ligger langstrakte jaler i slakk skråning mot sør — vide voller og runde hauger med en og annen skogtopp imellom. Her er ingen veg, bare et enslig skispor går bein-leies over de lange jalene, krysser et lite dalsøkk og fortsetter oppover Røståsene.

Dette er Høyby-grenda. Før i tida var her gårder og plasser og heim for mange mennesker. Nå ligger grenda øde. Noen hus står ennå igjen, men menneskene har flyttet herfra for lenge siden. Her var Lia og Brenna, Nord-gården og Sør-gården og Bjørnrommet. På åsene i nord lå den vesle plassen Steinkleiva. Der oppe under sola og himmelen vokste det godt, og folk forteller at endatil i Storkleinåret 1812 fikk de modent korn på Steinkleiva.

Oppe i Høyby-grenda. Dette navnet fører tankene tilbake til Armfeldt-toget i 1718. Da den svenske generalen skulle marsjere mot Trondheim, viste det seg at de norske styrkene hadde hogd sperringer i vegen gjennom Gammelåsdalen. Armfeldt la så vegen over Frigården i Lånke og tok seg fram over Hjelsetmarka. De svenske soldatene la kavlbuer over myrene, sleit seg fram med kanoner og tross og kom fram til Høyby, der de slo leir på det jalet, som siden fikk navnet Svenskjæger-leiren. Derfra bar det utover langs Høybybekken og ned til Hommelvik. Høybyvegen var lite skikket til slike transporter, de tunge kanonvognene sank nedi til oppunder navene, og de blågule soldatene svor så det lyst. Mange tusen djevlar ble nok mobilisert når det røynte på som hardest.

Oppe i Høyby-vegen lå før en stor stein som de kalte Dansarsteinen. Her fantes for mange år siden et sabelskjefte, som de mente var svensk, og tradisjonen vil vite at en svensk soldat ble ihjelkjørt og nedgravd her. Sagnet forteller videre at en annen karoliner ga seg igjen oppe i Høyby-vegen. Det fantes ikke mannfolk igjen i grenda. Mannhusingen var utkommandert, og alle karene var i kongens tjeneste. I Kolbotten var bare kona og ungene igjen heime. Den svenske soldaten kom dit. Kona ble redd, og hun tok med seg ungene og sprang ned på Sørnesset. Fra Sørnesset så de at det rauk av murpipa i Kolbotten, og en av guttungene ble sendt oppover for å undersøke hva desertøren dreiv med. Gutten kom tilbake og fortalte at den svenske soldaten hadde funnet noe vadmél og holdt på sydde seg klær. Gutten gjorde flere turer til Kolbotten. En dag kom han ikke tilbake. Den svenske soldaten hadde skutt ham.

Da krigen var slutt og karene kom heim, drog de til Kolbotten

Høybybekken

Kåre Halse

for å fukke den ubudne gjesten. Svensken kom seg opp på loftet og la på luka. Seinere ga han seg over, og karene la ham i band og førte ham til byen. Som straff for sin ugjerning ble han bundet fast til en pæl på bybrua, og der sto han til han svalt ihjel. —

Ja, slik lyder fortellingen som har gått på folkemunne i snart 250 år.

Det er smed Torstein Pettersen i Hommelvik som forteller den, og han har hørt historia i sine guttedager heime i Kolbotten. Torstein Pettersen har alltid hatt stor interesse for «gammeldåggånn», og han husker og kan fortelle om mange ting som de fleste nå har glemt. Hans søstersønn — fabrikkieier Aksel Østerås — er nå eier av den ene Høyby-gården, og på peismuren i Høyby har kunstmaleren Ivar Pettersen (brorsønn av Torstein og søskenbarn av Aksel) laget noen dekorasjoner der både Svenskjægerleiren og Dansarsteinen er med.

Det kan være interessant å jevnføre den muntlige tradisjon med

de skriftlige innberetninger om svenskenes herjinger, slik vi finner dem i en offentlig takst fra 1719.

Der står å lese under gården Håset:

«En husmand Erich Kolbotten.

Mandens kones søster med 4 børn blev myrdet af fienden, og konen til en krøpling, Hågen.

Af fienden forvoldt skade: 1 hus, alle gjærder, 7 tønder havre, 1 tønne bygg, sengeklæder, matvarer — alt til en samlet værdi af 51 spd. 2 ort.»

Smed Torsten Pettersen

Kåre Halse

Dette er jo langt nifsere saker enn det sagnet vet å berette om. Det er ellers alminnelig oppfatning at historier på folkemunne lett vil forstørre episoder og hendinger, men her syns det motsatte å være tilfelle. Kanskje var den virkelige tildragelsen i Kolbotten så grusom, at folk helst ville glemme den. Rent ubevisst er mordhistorien blitt ned-dimensjonert, så at 6 myrdede mennesker er blitt til 1 guttunge. —

Men se der kommer tur-kameraten og driver deg ut av dine lokalhistoriske betraktninger. Den har nok gitt opp jakten på ekornet og er ferdig til å dra videre. Den veiver et par ganger med den lurvete halen, og så forlater dere Svenskjægerleiren.

Skiene glir like godt, og dagen er like vakker og full av fred. Du renner ned i dalsøkket og staver opp igjen på andre sida, og så bærer det oppetter mot Røståsene der granskogen står med pudret hår eller snø i skjegget — kall det hva du vil. Og du nynner igjen i glede over at dagen er din, og enda har dagen mange gode timer å gi deg.